

Major Hajnalka

A 12. Országos Kossuth Lajos Szónokverseny és Retorikai Konferencia

A 12. Országos Kossuth Lajos Szónokversenyt és Retorikai Konferenciát 2010. november 5-én és 6-án új helyszínen, az ELTE Bölcsészettudományi Karának tanácstermében rendezték meg. A rendezvényt a Magyar Nyelvtudományi és Finnugor Intézetben belül az ELTE BTK Mai Magyar Nyelvi Tanszéke és az Anyanyelvpolók Szövetsége szervezte. A programot Juhász Dezső professzor, a Magyar Nyelvtudományi és Finnugor Intézet igazgatója nyitotta meg. A délelőtti konferencia címe *A retorika a társadalomban – a társadalom a retorikában* volt, témája pedig a retorika és a filozófia kapcsolatának bemutatása.

„A tömeggel alkudni ha kell, / az igaz, mint hamu porlik el” – írja Szabó Lőrinc a rendezvény idei mottójául választott versében, felvetve a retorika és az igazság Platónnál is központi jelentőségű problémáját. Bolonyai Gábor, az ELTE Görög Tanszékének tanszékvezető egyetemi docense *Szókratész és a retorika* című előadásában a korabeli athéni átlagpolgárok és a bírák nézőpontjából mutatta be Szókratész alakját. Milyen veszélyesnek tűnhetett a kortársak szemében az, aki nem vett részt a polisz ügyeiben, kétségbe vonta az égi és földi istenek létét, helyettük saját belső hangjának (daimonion) szavát követte, ráadásul ezeket a tanokat a fiataloknak is átadta. Szókratész – aki a hírhedt Alkibiadész tanítója volt, és akit a korabeli polgárok a szofistákhoz és a természetfilozófusokhoz sorolhattak – az apáiktól tanult hagyományos nevelési elvek és tudás megkérdőjelezésével valóban a tömeg bölcsességén alapuló athéni demokrácia ellenségének látszhatott. E sorok írója, Szókratész iránti tiszteletét félretéve, feltette a kezét, amikor az előadás végén elhangzott a kérdés, ki szavazott volna a bírák helyében a halálbüntetés mellett.

„Fut az idő, és ami él, / annak mind igaza van” – idézhetnénk továbbra is Szabó Lőrincet. Az ítéletek és az erkölcs relativitása a második előadásnak is központi problémája volt. Máthé Dénes, a Babeş-Bolyai Tudományegyetem Bölcsészkarának docense Nietzsche és a retorika kapcsolatáról beszélt. Nietzsche szerint a modern emberben fejlettebb a magánvaló igaz iránti érzék, az antik retorika viszont köztársasági művészet volt; alapja, hogy meg tudjunk hallgatni a miénktől eltérő véleményeket is, élvezetet találunk a különböző nézetek összecsapásában. Az írott prózán nevelkedett modern ember számára az ókori szerzők művei szándékoltak és – mivel a hangos beszéd törvényeit követik – retorikusnak tűnnek. A nyelv megismerést segítő szerepébe vetett hit támogatta az értelem fejlődését, de Nietzsche szerint valójában a közönséges beszéd és a retorikai alakzatok között nincs különbség. A nyelvbe és az abszolút erkölcsbe vetett hit megingása vezet (az apollóni és a dionüszoszi végletek közötti) relatív erkölcsi ítéletekhez. Szabó Lőrincet idézve: „Mi csak mi vagyunk, egy-egy magány, / se jó, se rossz”.

Harmadikként Adamik Tamás, az ELTE Latin Tanszékének professor emeritusa *Perelman és a retorika* című szuggesztív előadásában átfogó képet adott a XX. századi új retorikán belüli érvelésemélet kidolgozójáról. Az értékítéletek logikájának kutatása közben ismerte fel Perelman, hogy a szubjektivitás jelenléte miatt az indukció és a dedukció itt nem alkalmazható. A dialektika premisszái viszont valószínűek, így következtetései sem kényszerítőek, a bizonyítás érvényessége mindig a hallgatóságtól függ. Az érvelő szónoki beszéd logikája tehát – ha az idők során nem merült volna feledésbe – segíthetné az értékítéletek megértését. Petrus Ramus (1515–1572) sorolta a trivium tantárgyai közül a grammatika feladatai közé a helyes beszélés, a dialektikához a jó következtetés, a retorikához pedig a jó beszéd mesterségének elsajátítását. Az inventio, a dispositio így a dialektikához került, a retorikánál csak a stilsztika maradt, ez pedig később tovább szűkült a trópuselméletre. A retorika így az idők során számbórként zsugorodott, kikerült a középiskolai oktatásból is. Kant után pedig

a filozófusok is csak a formális logikát vizsgálták, a dialektikát nem. Az új retorika helyreállítaná az érvelés és a stílus „ősi”, Arisztotelésznél még meglévő egységét.

Azt, hogy valójában milyen hatalmas is a retorika birodalma, a negyedik előadás is bizonyította. Adamikné Jászó Anna, az ELTE Mai Magyar Nyelvi Tanszékének professzora mutatta be a Kalligram Kiadó gondozásában nemrégiben megjelent, közel másfél ezer oldalas, nemzetközi viszonylatban is kiemelkedő *Retorikai lexikont*. A Széchenyi István emlékének szentelt lexikonban a retorikai fogalmak meghatározásán kívül külföldi és magyar retorikai szakírók és szónokok portréi is megtalálhatók. A portrék mellett az irodalmi művek retorikai elemzésétől a tájak és korszakok retorikáján át az SMS-retorikáig bárki találhat az érdeklődésének megfelelő szócikkeket, legyen akár irodalomtudós, akár középiskolás diák.

Az első nap délutánján a kötelező beszédek hallgatta meg a zsűri. Idén is nagy volt a verseny iránt az érdeklődés: a határon innenről és túlról összesen 43 szónok jött el. A zsűri nagy figyelmet igénylő feladatát Balázs Géza egyetemi tanár, a zsűri elnöke; Aczél Petra egyetemi docens, Bolonyai Gábor egyetemi docens, Dobos Krisztina főiskolai tanár és politikus, Horváth Zsuzsanna oktatáskutató és Koltói Ádám főiskolai tanár látta el. A programot nagy tapasztalattal vezette Bóna Judit, az ELTE BTK Fonetikai Tanszékének adjunktusa és Dudás Róbert Gyula, hajdani sokszorosan nyertes versenyző.

A hatperces, előre elkészített beszéd témája ismét aktuális és többféleképpen értelmezhető volt, Szabó Lőrinc *Az Egy álmai* című költeményének két sora: „Ha mindig csak megértek, / hol maradok én?” – *Hol vannak az együttérzés, a türelem, az önfeladás határai?* Leginkább a párkapcsolati problémákból merítettek a beszédek, de betekintheztünk kollégiumi szobákba, családok mindennapjaiba is, szembesülhettünk a „mai fiatalok” életének bonyodalmaival. Nagy sikert arattak az egyedi, ötletes megközelítések, például a gyóntatószékben elsuttogott bűnbánó szavak vagy a vitából szerelmi vallomássá szelídülő telefonbeszélgetés. A közönség hálás és kitartó volt, még az este elhangzó beszédek is sokan szurkolták végig.

A második napon zajlottak a háromperces rögtönzések. A versenyzők három csoportot alkottak, két-két téma közül kellett választaniuk, és pró vagy kontra érvelniük. A címek: 1. *Mit tegyünk az „idejétmúlt” szerelmes levelekkel?* 2. *Mit mondana Lucullus a diákmenzán?* 3. *Ki lehetne ma nagyobb celeb: Lúdas Matyi, János vitéz vagy Toldi Miklós?* 4. *Jövőkép: leánykérés helyett legénykérés?* 5. *Miért „férfiműfaj” a vicceselés?* 6. *Mi legyen a legújabb hungarikum?* Minden téma sok lehetőséget nyújtott a szónoki tehetség megcsillantására. A rögtönzések szellemesek voltak, sokaknak sikerült a rövid felkészülési idő alatt testhezálló témát választani, ötleteiket hatásosan előadni. Mi pedig a hallgatóság soraiban beleélhettük magunkat egy olyan világba, ahol divat a legénykérés, ahol a tehetséggutató műsorban Lúdas Matyi és János vitéz méri össze erejét Toldival, vagy ahol a Zeusz-féle „Villám” menüt akár házhoz is viszi a Hermész Futárszolgálat.

A nagy izgalommal várt eredményhirdetés elején Bolonyai Gábor átfogó értékelést adott a versenyről, felidézve a szónoklatok emlékezetes, humoros pillanatait, Aczél Petra pedig hasznos tanácsokkal látott el minden versenyzőt. A szónokok a jutalom, illetve a díj átvétele után bemutatkoztak, és felkészítő tanáruk nevét is megmondták. Minden résztvevő és felkészítő tanár kapott oklevelet és egy könyvcsomagot is. A rendezvényt több intézmény és szervezet támogatta, a könyvjutalmakról számos kiadó gondoskodott. A zsűri elnöke, Balázs Géza adta át a díjakat, a program az ő összegző szavaival zárult.

A verseny nyertesei: Szabó Dániel (Pázmány Péter Katolikus Egyetem, Piliscsaba), Bokor Ágnes (Eszterházy Károly Főiskola, Eger) és Miklós András, aki közönségdíjat is kapott (Miskolci Egyetem, Állam- és Jogtudományi Kar). A másik közönségdíjas Tóth Julianna lett (Pázmány Péter Katolikus Egyetem, Piliscsaba).

A zsűri különdíját kapták: Bogár László (Budapesti Corvinus Egyetem), Fehér Balázs (Berzsenyi Dániel Evangélikus Gimnázium, Sopron), Juhász Márton (Fényi Gyula Jezsuita Gimnázium, Miskolc), Katona Ágnes

(ELTE Bölcsészettudományi Kar, Budapest), Keresztes Ágnes (Nagy Mózes Elméleti Líceum, Kézdivásárhely) és Székely Csilla (Babeş-Bolyai Tudományegyetem Kihelyezett Tagozat, Kézdivásárhely).

A Magyar Asszonyok Szövetsége a szónokverseny számára 2005-ben alapította a Gulácsy Irén-díjat, egy Domonkos Béla szobrászművész által készített bronzplakettet, amely Gulácsy Irént ábrázolja. Idén jelen volt Ékes Ilona képviselő, a szövetség tiszteletbeli elnöke, a díjat pedig a szövetség elnöke adta át a legjobb női szónoknak, Boncsér Sára Lucának (Pázmány Péter Katolikus Egyetem, Piliscsaba).

A Magyar Rádió 2005-ben alapított díjat a legszebben beszélő versenyzőknek, akiket a zsűri választ ki. E különdíjban idén Bogár László (Budapesti Corvinus Egyetem) részesült.

A Rákóczi Szövetség 2006-ban alapított díját (egy könyvcsomagot) és oklevelét a legjobb határon túli versenyző, Kerekes Ákos (Nagy Mózes Elméleti Líceum, Kézdivásárhely) kapta.

A Bárczi Géza Alapítvány elnöke, Buvári Márta különdíjat adott át három versenyzőnek a zárt ě hang megőrzéséért és szép beszédükért. A könyvjutalmat és az oklevelet Székely Csilla (Babeş-Bolyai Tudományegyetem Kihelyezett Tagozat, Kézdivásárhely), Bokor Ágnes (Eszterházy Károly Főiskola, Eger) és Porczel Beáta (Babeş-Bolyai Tudományegyetem Kihelyezett Tagozat, Kézdivásárhely) nyerte el.

A verseny titkárának, Dudás Róbertnek köszönhetően idén bővült a különdíjak száma. A Hangadók Közhasznú Alapítványa a Leghumorosabb Szónok díját – egy oklevelet és a Pannonhalmi Zsuzsa keramikumművész által készített plakettet – Kantár Balázsnak (Konstantin Filozófus Egyetem, Nyitra) ítélte oda.

Hasznos és hangulatos volt ez a két nap, sok tanulsággal és élménnyel szolgálhattak a versenyzők számára az előadások, a beszédek és a rögtönzések is. A közönség soraiban ülve betekinthettünk a retorika birodalmába, a jó beszéd tudományának elméletébe és gyakorlatába. Reméljük, jövőre legalább ennyi lelkes fiatal szónok érkezik a versenyre Magyarországról és határainkon túlról is.

Major Hajnalka: The 12th National Lajos Kossuth Rhetoric Contest and Conference

Az írás szerzőjéről

Major Hajnalka

Magyarországi Németek Általános Művelődési Központja, Baja, Magyarország

majhaj[kukac]freemail.hu

<https://orcid.org/0009-0007-1047-7004>